

SOCIAL PEDAGOGTIŇ KÁSIPLIK ISKERLIGI

Qálenderova Aqsingúl Quwanışbay qızı

Ájiniyaz atındağı NMPI Pedagogika fakulteti “Pedagogika” tálim baǵdarı 2-G kurs talabası

T.Saparbaev

(ilimiy basshı) NMPI Pedagogika kafedrası professor w.w.a , p.i.k

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15766916>

Annotaciya. Ilimiy maqalada social pedagogtiŇ atqaratın xizmetleri,tiykarǵı waziypaları,social pedagogtiŇ xizmetkerler menen birge islesiw shárt-sharayatlari,xizmetkerlerdi tańlaw siyaqlı kásiplik iskerlikleri keń sóz etiledi.

Tayanış túsinikler: Social-pedagog, social strukturalar, social jumıstı shólkemlestiriw, social pedagogtiŇ tiykarǵı waziypası, social pedagog iskerligi, xizmetkerlerdi tańlaw, social pedagogdiŇ kásiplik iskerligi.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ ТРУД СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Аннотация. В научной статье широко рассматриваются услуги, выполняемые социальным работником, основные задачи, условия работы с сотрудниками, профессиональная роль отбора сотрудников.

Ключевые слова: Социальный работник, социальные структуры, организация социальной работы, основная задача социального работника, роль социального работника, отбор сотрудников, профессиональная роль социального работника.

PROFESSION OF SOCIAL TEACHER

Abstract. The scientific article broadly discusses the services performed by a social worker, the main tasks, the conditions for working with employees, and the professional role of selecting employees.

Keywords: Social worker, social structures, organization of social work, the main task of a social worker, the role of a social worker, the selection of employees, the professional role of a social worker.

Social-pedagogikalıq iskerlik degende social tárbiya jáne social-pedagogikalıq qorǵaw waziypaların sheshiwge qaratılǵan iskerlik túsiniledi.Házirgi dáwir sharayatlarında túrli social strukturalar jumısında social pedagog alıp baratúǵın iskerliginiń tiykarǵı baǵdarları belgilengen.Bular: materiallıq járdem kórsetiw (pensiyalar hám jeńillikler, kúndelik turmısa járdem) social jumıstı shólkemlestiriw (xızmetkerlerdi tańlaw); insańǵa tásir kórsetiw-bul pedagogikalıq hám psixologiyalıq tásir kórsetiw procesi bolıp,usı jumıs menen social pedagog shuǵıllanadı. Social pedagog jumısınıń mektep pedagogı yamasa klass basshısı jumısından parqı nede? Pedagog kóbinese klass yamasa gruppı menen isleydi, onıń jumıs metodları tiykarlanıp topar menen islewdi názerde tutadı.Social pedagog ayırım shaxs, ayırım bala menen, kishi gruppı menen, arnawlı bir shańaraq menen isleydi. Social pedagogtiŇ tiykarǵı waziypası-balanı, óspirimdi social qorǵaw, oǵan social yamasa medicinalıq járdem kórsetiw, onıń tálim alıw, onı reabilitatsiyaqılıw yamasa jámiyetke kelisiw procesin shólkemlestiriw. Bul waziypalardı hal qılıw ushın social pedagog balanı, onıń jaǵdayın úyrenedi, onı jáne de rawajlandırıw jolların joybarlastıradi. Social pedagog social tárbiya, shańaraqqa tiyisli tárbiya, bala ózligi neligin, qanday baylanıs usılları bar ekenligin, tárbiyası salmaqlı balalar menen islewdiń qásiyetlerin

biliwi kerek. Oqitwshı klass yaki topar menen islesedi, onıń usıll tiykarınan jámaát penen islesiwı qaratılğan boladı. Sociallıq pedagog ayırım jeke insan menen, ayırım bala, óspirim menen islesedi, Pedagog topar menen islesetuǵın bolsa, onda kishi topar menen, shanan penen islessede, onıń hár biri menen ayırıp islesedi. Sociall pedagogtıń tiykarǵı wazıypası balanı, óspirimdi social qorgaw, ogan sociallıq yaki medicinalıq járdem kórsetiw, oni oqitiw shólkemlestire biliw, onıń jámiyette beyimlesiwin shólkemlestiredi. Social pedagog iskerliginiń maqseti balanıń ruwxıy jeñilligi hám qawipsizligi ushın sharayat jaratıw, onıń shańaraǵı, mektep hám átirapındaǵı ogan unamsız tásir kórsetiwshi faktorlardan eskertiwshi hám olardı jeńip ótetuǵın social, xuquqiy, ruwxıy, medicinalıq hám pedagogikalıq mashqalalardı kompleks túrde sheshiw maqsetinde túrli qánigeler (medicinalıq xızmetkerler, social xızmetkerler hám yuristler) hám de basqarıw organlar hám mekemelerdiń (tálim, den sawlıqtı saqlaw, social qorgaw salasındaǵı) usı máselege baǵdarlangan is-háreketlerin muwapıqlastıturıwda dálalshı bola alıwı kerek. Social pedagog iskerligindegi zárúrli jónelis-bul BMSH konvensiyasında daǵaza etilgen balanıń jasawǵa, saw qalıplesiwge, tálim alıwǵa, óz qarawların erkin ańlatıwǵa, kemshiliklerdiń hár qanday túrinen qorgawǵa qaratılğan huqıqların qorgaw bolıp tabıladı. Social pedagog iskerligindegi taǵı bir jónelis-bul balanı qalıplesiwine kómeklesiwshi social joybarlar hám programmalar, jeke baslamalardı islep shıǵıwda qatnasiw. Pedagogikalıq sheberlik pedagogtıń jeke sıpatlarına, sonday-aq onıń bilim hám uqıplarına baylanıslı boladı. Har bir oqıtıwshı jeke insan.Biz,ádette tárbiyalanıwshınıń jeke basınıń qalıplesiwi haqqında aytamız da,oqıtıwshı haqqında esten shıǵaramız.Pedagogtıń jeke bası,onıń tárbiyalanıwshıǵa tásir kórsetiwi ogada ullı,oni pedagogikalıq texnika hesh almasıra almaydı.Oqıtıwshı miyneti intellektuallı, psixologiyalıq, ruwxıy, aqılıy hám fizikalıq kúsh salıwları talap etedi. Sonlıqtan, pedagog óz uqıbın biliwi, ol qalay tabısqa erisiwi hám óziniń kemshiliklerin biliwi tiyis. Geypara oqıtıwshılar sózge sheshen bolsa, basqası balalar energiyasın bilip, olarda qızıǵıwshılar payda ete aladı. Pedagogtıń balaga tásir kórsetiwi onıń jeke sıpatlarına baylanıslı boladı. "Social pedagog" lawazımı hám kásibi XXasir ásirese, 1970-1980-jıllarda social máseleler kúsheygen dáwirde qalıplese baslaǵan. Bul termin birinshi náwbette Batıs mámleketlerinde, keyin bolsa basqa mámleketlerde qollanıla baslandı.

Social pedagogtin qalıplesiwine sebep bolǵan faktorlar:

1. Social máseleler kusheytiwi.
- 2.Qalalarda xalıq tıǵızlıǵı asıwı.
- 3.Shańaraqqa tiyisli qatnaslardıń hálsizleniwi.
- 4.Balalar hám jaslar arasında huqıqbuzarlıqlar, jetimler jáne social shetletiwshilik jaǵdayınıń kóbeyiwi.

Ǵárezsizlikten keyin, 1990 -jıllar aqırı hám 2000-jıllarda Ózbekstanda da social pedagogikaǵa bolǵan mıtajıarttı. Ásirese Bilimlendiriw tarawında reformalar.Jetim balalar, mayıplar hám qıyın sharayattaǵı shańaraqlar menen islew zárúriyatı.Oqıwshılardıń huqıq hám máplerin qorgaw mıtajligi bul lawazımdı qalıplestirdi. Búgingi kúnde social pedagog Ózbekstanda da tálim hám tárbiya sistemasınıń ajıralmaytuǵın bólegi bolıp qaldı.

Social pedagogtıń kásiplik iskerligi barısında alıp barılatuǵın tiykarǵı tarawlar tómendegiler

1. Tálim mákemeleri: Mektepler, mektepke shekemgi tálim mákemeleri hám joqarı tálim saraylarında tárbiyalıq jáne social mashqalalardı sheshiw.

2. Máhelle hám jámiyet: Máhellelerde shańaraqlar menen islew, social kelisiw processlerine kómeklesiw.

3. Den sawlıqtı saqlaw mákemeleri: Mayıp balalar, psixik hám fizikalıq máseleleri bolğan shaxslar menen islew.

4. Huqıqtı qorgaw shólkemleri: jas óspirimler menen baylanıslı ayıpkerliktiń aldın alıwda qatnasıw.

5. Mámleketlik emes shólkemler: Social kómek hám xızmetler kórsetiwshi shólkemlerde jumıs alıp barıw.

Social pedagogdıń tiykarǵı wazıypaları:

1. Tárbıyalıq iskerlik: Shaxstıń ruwxıy -etikalıq rawajlanıwın támiyinlew. Balalar hám jaslardıń social kónlikpelerin qalıplestiriw. Qolaysız sharayatta jasap atırǵan balalardı tárbiyalıq járdem kórsetiw.

2. Social járdem hám qollap-quwatlaw: Shańaraqlarda social ortalıqtı jaqsılawǵa járdem beriw. Jetim, mayıp, yamasa qolaysız social sharayattaǵı balalardı qorgaw hám olardı járdem beriw. Shańaraq hám jámiyet arasındǵı social qatnaslardı bekkemlew.

3. Profilaktikalıq iskerlik: Balalar hám óspirimler arasında ayıpkerlik, náshebentlik, zorlıqshılıq hám basqa zıyanlı minez-qulqlardıń aldın alıw. Psixologiyalıq hám pedagogikalıq mashqalalardı anıqlaw hám saplastırıwǵa kómeklesiw.

4. Huqıqıy jáne social qorgaw: Balalar huqıqların qorgaw. Social máselelerge dus kelgen shańaraqlar ushın máslahát hám kómek kórsetiw. Mámleket hám mámleketlik emes shólkemleri menen sheriklik etip, balalardıń social qorgalıwın támiyinlew.

5. Tálim hám oqıtıw iskerligi: Shaxstıń qábiletlerin rawajlandırıw jáne onıń óz múmkinshiliklerin tolıqqonlı ámelge asırıwına járdem beriw. Mektep hám basqa tálim mákemelerinde balalar hám ata-analar menen pedagogikalıq islerdi aparıw.

Social pedagog shaxs hám jámiyet arasındǵı zárúrli buwın esaplanadı. Onıń iskerligi tálim, tárbiya jáne social qorgawdı birlestirib, balalar hám jaslardıń hár tárepleme rawajlanıwı hám de social mashqalalardı sheshiwge qaratılǵan. Sol sebepten, social pedagogdıń iskerligi mámleket social hám mádeniy turmısında zárúrli orın tutadı. Zamanagóy jámiyette adamlardıń social ortalıqqa kelisiwi, social mashqalalardı sheshiw jáne social járdemge mıtáj shaxslardı qollap-quwatlaw júdá zárúrli wazıypalardan biri bolıp tabıladı. Tap usı mıtajlik social pedagog kásibiniń aktuallıǵın asıradı. Social pedagog - bul social qawıp astındǵı balalar, jaslar hám shańaraqlardı social -psixologiyalıq kómek beretuǵın, olardı jámiyetke integraciya etiwge kómeklesiwshi qanıge bolıp tabıladı. Bul kásiptiń Ózbekstan hám shet el mámleketlerdegi qalıplesiwi ayırıqsha tariyxıy, mádeniy hám huqıqıy tiykarlarǵa iye. Social pedagog - bul tálim, tárbiya, psixologiya, sotsiologiya, social jumıslar hám huqıq tarawların birlestirgen halda iskerlik jurgiziwshi qanıge bolıp tabıladı. Olar ásirese qıyın turmıslıq sharayatlarda jasap atırǵan balalar hám óspirimler menen isleydi. Social pedagog tómendegi kónlikpelerge ıyelewı kerek: Analitik oylaw; Adamlar menen islew qábileti; Psixologiyalıq turaqlılıq; Kommunikativlik; Empatiya hám taqat.

"Social pedagog" tarawına tiyisli barlıq qánigelerdiń de ayırıqsha qásiyetleri ámelde boladı. Bir qatar izertlewshilerdiń olardıń jeke xarakteristikası retinde individual-ruwxıy ayırıqshalıqlar hám arnawlı qábiletlerdi kórsetip atır. Gúzetiwshenlik, jaǵdayǵa qaray tez jolǵa túse biliw, aqıl-parasat menen seze alıw, ózin basqa adam ornına qoya alıw jáne onıń sezimlerin tusine biliw, ózin basqara alıw hám refleksiya (pikir júrgizip onı analiz qılıw) arnawlı qábiletler bolıp tabıladı. Sonıń menen birge social pedagog kewilsheń, adamlar menen isley alıw, qızıǵıwshań, óz pikirin ótkera alıw, tartıslı jaǵdaylarda jol tapa biliw sıyaqlı social tarawdıń barlıq xızmetkerlerine tán ayırıqshalıqlarǵa da iye bolıwı dárkar. Shet el izertlewshilerdiń de pedagogdıń individual -ruwxıy qásiyetleri tuwrısında óz pikirlerin ańlatadı. Mısalı, Ullı Britaniyalıq ilimpazlar bunday ayırıqshalıqlar qatarına joqarı dárejedegi intellektual potencialǵa iyelik, tártiplilik hám óz-ózin basqara biliw, fizikalıq kúshlilik, adamlarǵa qıyın jaǵdaylarda járdem bere alıw, shıdamlılıq, kórebiliwshilik sıyaqlılardı kiritedi. AQShning ataqlı psixologlarınan biri bolǵan J. Xoland óziniń " ózine baǵdarlangan qıdırıw" metodikasında social tarawdıń kásibi iyesine tán ózgeshelikti kórsetken. Olar realistlik (shınlıq), izertlewshilik, artistlik, social, isbilermenlik, konvensional ayırıqshalıqlar bolıp tabıladı. Ol social pedagogqa tán adamgershilik, ideallıq, juwapkerlilik, etikalıq, kishi piyillik, jıllılıq, ádeplilik, ózgelerdi dos bola alıw sıyaqlı ayırıqshalıqlardı da kórsetedi. Social pedagog kásibi insanlar arasındǵı qatnaslar sistemasında iskerlik jurgiziwshi kópqırılı tarawdan bolıp, pedagogdıń qaysı iste islewine qaramastan adamlar menen hám áwele balalar menen islewge baǵdarlangan. Baylanıs processinde pedagog kóbinese ruwxıy awırıwdı hám hásizleniw ózinde sinap kóriwine tuwrı keledi. Sol sebepli onıń nerv sisteması da bekkem bolıwı dárkar. Bul zat oǵan social-pedagogikalıq, ruwxıy-terapevtikalıq processlerde emotsional qıyınshılıqlar menen toqnasıwda járdem beredi. Hár bir pedagogdıń kásiplik iskerligi, yaǵnıy onıń óz iskerligin aparıwǵa ámeliy hám teoriyalıq tárepten tayınlıǵı normativ-huqıqıy hújjetler járdeminde tártipke salınadı. Usı hújjetler óz ishine qánige pedagogdıń kásiplik minnetlemelerin, miynet xarakteristikasını, bilim hám mamanlıǵın aladı. Social pedagog kásibi búgingi jámiyette balalar hám jaslardıń social qorǵalıwın támiyinlew, olardıń huqıqların qorǵaw, saw hám tolıqqonlı shaxs retinde qalıplesiwinde zárúrli orın iyeleydi. Ózbekstanda bul kásiptiń qalıplesiwi ayırıqsha tariyxıy basqıshlardan ótken bolsa -de, házirgi dáwirde bul kásibi mútajlik barǵan sayın artıp barıp atır. Usınıslar:

- Social pedagoglar iskerligin huqıqıy tárepten jáne de bekkemlew;
- Olardıń is haqısın asırıw jáne social jeńillikler menen támiyinlew;
- Kásibi qánigelesken oqıw programmalarǵa ámeliyat menen uyqaslastırıw;
- Xalıq aralıq tájiriye almasıw programmaların jolǵa qoyıw.

Bul kásip tekǵana balalar hám óspirimlerdiń social máselelerin sheshiw, bálki olardı tuwrı tárbiyalaw, jámiyetke kelisiwi hám huqıqıy qorǵalıwın támiyinlewde tiykarǵı rol oynaydı. Ózbekstan ǵárezsizlikke eriskeninen keyin bul kásipke bolǵan mútajlik jáne de arttı hám sistemalı tiykarda rawajlana basladı. Atap aytqanda, tálim, máhelle, social xızmet hám jaslar menen islew tarawlarında social pedagoglarǵa bólek itibar berilip atır. Shet el mámleketler tájiriyesi sonı kórsetedi, social pedagoglar mektepler, social xızmetler, den sawlıqtı saqlaw mákemeleri hám hátte sud sistemalarında iskerlik júrgizip, xalıqtıń eń hásiz qatlamlarına kompleks járdem kórsetedi. Bul tájiriye Ózbekstan ushın da aktual hám órnek bola aladı.

Kásiptiń nátiyjeli rawajlanıwı ushın nızamshılıq bazasın jáne de bekkemlew, kadrlar tayarlaw sapasın asırıw, social pedagoglardıń materiallıq hám ruwxıy qollap -quwatlanıwın kúsheytıw zárúr. Sol arqalı social pedagog kásibiniń orını asadı hám ol jámiyet turmısında jáne de aktiv hám nátiyjeli qatnasa aladı.

REFERENCES

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. «O'zbekiston» T, 2016.
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. «O'zbekiston» T, 2017.
3. Xasanova .Sh"Bolalarni maktabga tayyorlash" leksiya tekst. 2018 j.
4. Hakimova.M, M.Ma'rufova "Bolalarni ijtimoiy moslashuvi" 2021 j.
5. Chorieva, D. (2020). DIAGNOSTIKA PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK BILIMLARNING TARMOQI VA O'QITUVCHI TADKIQOT FAOLIYATI TURI sifatida. Yevropa ta'lim fanlaridagi tadqiqot va mulohaza jurnali, jild, 8(3).
6. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
7. Socialiq pedagogika [Matn]: oqiw qollanba A.S.Nauruzbaeva, A.Temirbekova - Tashkent: «Yosh avlod matbaa», 2021. 160 bet.
8. Saparbaev T. Psixologiya teoriyası hám tariyxı (Psixologiya teoriyası) oqıw qollanba T. “Yosh avlod matbaa”.2023
9. Saparbaev T. Mámбетiyarov SH Óspirim jası balaları minez-qulqındaǵı krizislik jaǵdaylardıń pedagogikalıq-psixologiyalıq ózgeshelikleri (oqıw-metodikalıq qollanba). Nókis .2024